A TISZA CSALÁD

Tisza István családja a neves, több évszázados történelemi múlttal rendelkező famíliák közé tartozik. A nemességet Rudolf király adományozta Tisza Tamásnak 1578-ban. A család geszti birtokközpontját a török kiűzése utáni években Tisza László kapta. Itt épült fel a barokk művészet figyelemre méltó alkotása, a geszti Tisza-kastély.

Tisza István nagyapja, Tisza Lajos (1798-1856) Bihar megye alispánja, majd az 1840-es években Bihar megye főispáni helytartója volt, s mint ilyen kemény kézzel fellépett a liberális ellenzékkel szemben. Lajos fia, Tisza Kálmán 1830. december 16-án született. Az ifjú Kálmán az 1848-as forradalomban minisztériumi fogalmazóként tevékenykedett. Harmincéves korában, 1860-ban megházasodott, feleségül vette Degenfeld-Schonburg Ilonát. Tisza Kálmán a Monarchia Magyarországának miniszterelnöke volt 1875 és 1890 között, mint a Szabadelvű Párt vezetője.Kálmán testvére, Lajos (1832-1898) a Fővárosi Közmunkák Tanácsának első alelnöke, majd 1871 és 1873 között közlekedésügyi miniszterként vett részt a közéletben. Ő irányította az 1879-es nagy tiszai árvíz után Szeged városának újjáépítését. Érdemei elismeréséül Ferenc József császártól 1883-ban grófi címet kapott. Hosszú időn keresztül Szeged országgyűlési képviselője volt.

Mind Kálmán, mind Lajos nemcsak a politikában, hanem a református közéletben is vezető szerepet vállaltak. Tisza Kálmán a Dunántúli Református Egyházkerületnél, gróf Tisza Lajos a Dunamelléki Református Egyházkerületnél hosszú időn keresztül főgondnoki tisztséget töltött be. Tisza Kálmán politikai felfogását jól jellemzi az a gondolat, amelyet még 1861-ben a képviselőház első alelnökeként mondott: „Bátraknak kell lennünk nemcsak személyesen, de a politikában is, és mégis óvakodnunk kell a vakmerőségtől.”

Tisza Kálmán 1902. március 23-án, Budapesten hunyt el. Holttestét fővárosi lakásában ravatalozták fel, majd a Tisza család geszti mauzóleumában helyezték el.

Tisza Kálmánról Budapesten, a Józsefvárosban neveztek el egy impozáns teret 1902-ben, amely később Köztársaság, majd 2011-től a II. János Pál tér nevet kapta.

gróf Tisza Lajos portréja

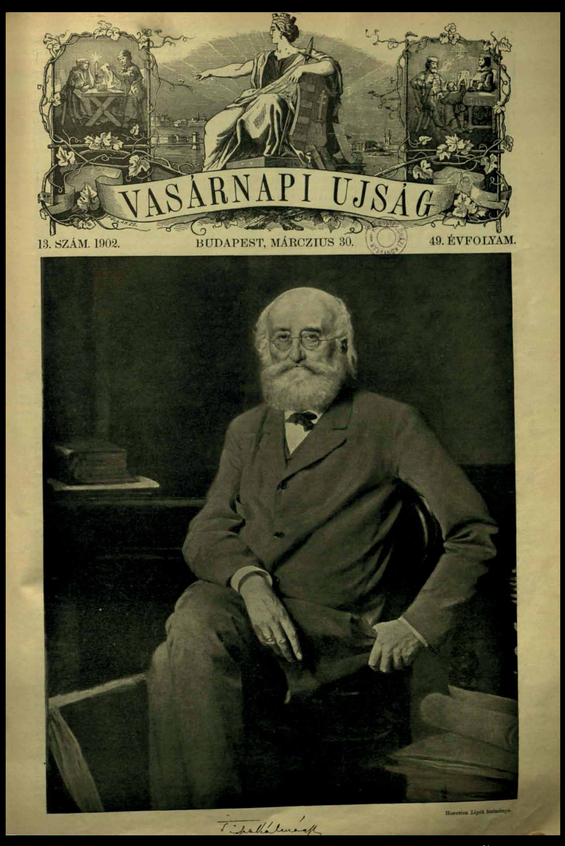

A Vasárnapi Ujság című hetilap Tisza Kálmán portréjával

Tisza Kálmán halotti címere

Tisza Kálmán 1848-ban

Tisza Kálmán temetése Geszten

Tisza Kálmán ravatala pesti házában

TISZA ISTVÁN ÉLETÚTJA

Tisza István 1861. április 22-én született Pesten. Gimnáziumi tanulmányait előbb magántanulóként, majd az utolsó két évben a Debreceni Református Kollégiumban végezte, ahol 14 éves korában tett érettségi vizsgát.

Budapesten, Heidelbergben és Berlinben jogi tanulmányokat folytatott, jog- és államtudományi doktorátust szerzett. Huszonnégy éves korában, 1885-ban házasságot kötött: nagybátyja, Tisza László lányát, Ilonát vette feleségül, akibe már évek óta szerelmes volt.

Kiváló sportemberként Tisza István figyelemre méltó eredményeket ért el lovaglásban és vívásban. Kastélyuk mellett Geszten az 1880-as évek elején teniszpályát hozott létre.

Az országos politikába 1886-ban, mint az erdélyi Vízakna település országgyűlési képviselője kapcsolódott be. Első parlamenti beszédét 1888-ban tartotta meg, amelyet aztán harminc éven át hatszáz politikai szónoklata követett.

Nagybátyja, a gyermektelen gróf Tisza Lajos (1832-1898) halála után megörökölte annak grófi címét.

A magyar közélet egyik legnagyobb, felelősséggel járó feladatát, a miniszterelnökséget két alkalommal látta el, előbb 1903 és 1905, majd 1913 és 1917 között. Az első világháború második évében, 1915-ben gróf Tisza István a következőképpen mondta el gondolatait a rá háruló feladat terhéről: „Nekem egy percre sem szabad arról megfeledkeznem, hogy magyar nemzetnek ebben a nagy korszakában nekem jutott a feladat, hogy a nemzet ügyét felelős állásban képviseljem.

Egy percig sem szabad arról elfeledkeznem, amit ez a helyzet rám hárít.” Tisza István a világháború utolsó évében katonai szolgálatot teljesített. Politikai merénylet áldozataként Budapesten hunyt el 1918. október 31-én.

Tisza István és neje, mellettük állva Tisza Jolán és férje Bethlen Pál

Tisza István1904-ben vendégeivel a geszti kastély teraszán

Teniszpálya a geszti kastély kertjében

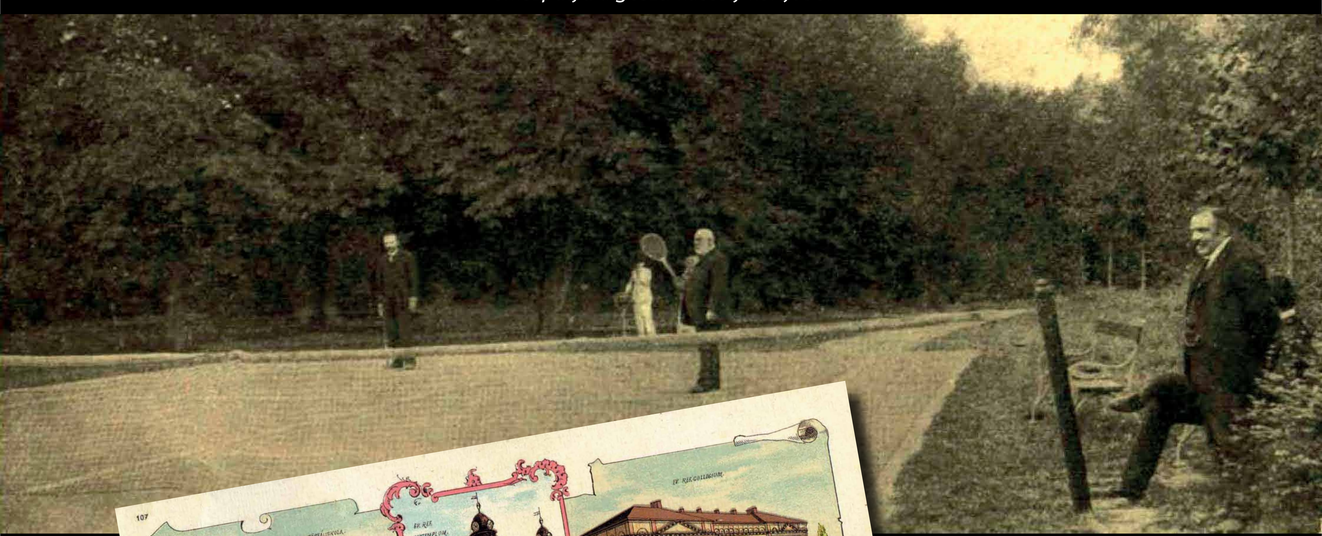

A heidelbergi egyetem főbejárata

Heidelberg

Lipták Villa

TISZA ISTVÁN POLITIKUS, EGYHÁZI FŐGONDNOK

Tisza István a XX. század eleji magyar politika egyik legmeghatározóbb alakja volt. Miniszterelnöki szerepvállalásán kívül, 1912 és 1913 között a képviselőház elnöki tisztét is betöltötte. Alapítója volt 1910-ben a Nemzeti Munkapártnak, amely őt politikájában élete végig támogatta. A református közéletben fokozatosan vállalt különböző szinten, egyre nagyobb felelősséggel járó egyházi tisztségeket. A Nagyszalontai Református Egyházmegyének 1883-tól aljegyzője, majd 1885-től ugyanennek az egyházmegyének tanácsbírója, 1902-től gondnoka lett. A Dunántúli Református Egyházkerület 1907-ben főgondnokká választotta. Mind a gondnoki, mind a főgondnoki tisztségét élete végéig betöltötte.

Tisza István 1917-ben a reformáció 400 éves jubileumi ünnepségén elmondott beszédében személyes hitéről is bizonyságot tett:„Az én meggyőződésem, tisztelt díszközgyűlés, hogy mindazzal a sok kísértéssel szemben, amit kulturális téren is jelent a modern élet a keresztyén emberre nézve, csak az az egyéni hit állja ki a tűzpróbát, amit nem gépiesen sajátítunk el, hanem az igazság becsületes keresése által magunk szereztük meg.”

Az 1908-ban kaposvári református templom felszentelési ünnepségen Tisza István is beszédet mondott

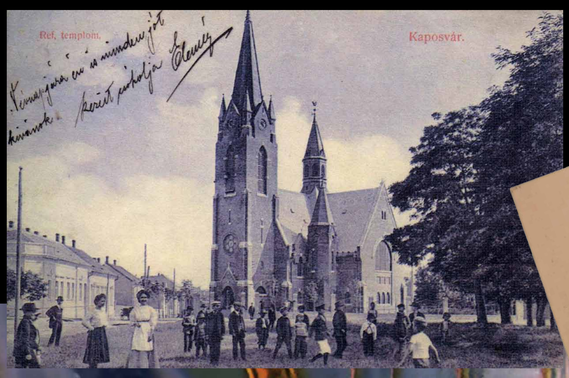

TISZA ISTVÁN MEGGYILKOLÁSA

Rajz Tisza István gyilkosainak bírósági tárgyalásáról

Róheim-villa Hermina úti főhomlokzata

Fénykép Tisza István gyilkosainak bírósági tárgyalásáról

Politikai pályafutása alatt több alkalommal próbáltak Tisza István életére törni, többek között 1912-ben fegyveres támadás érte Kovács Gyula országgyűlési képviselő által.

Az első világháborúba az ország hadba lépését ellenző Tisza Istvánt az őszirózsás forradalom során hatalomra jutott Károlyi Mihály közvetlen hívei a világháború okozta sok szenvedés legfőbb felelősének tartották, ezért 1918. október 31-én ellene merényletet követtek el.

Az őszirózsás forradalom, és a tanácsköztársaság zavaros napjai után 1920-ban hadbírósági tárgyalás próbálta felderíteni a gyilkosság körülményeit. A vádlottak a tárgyaláson beismerték, hogy 1918. október 31-én délután 5 óra tájban két személygépkocsival az Astoria szállótól indulva elmentek a Hermina úton található Róheim villához, ahol a volt miniszterelnök bérelt lakást. Az épületbe bejutva rövid szóváltás után többször rálőttek a grófra, aki életét vesztette. A hadbíróság első fokú ítélethozatala során, Dobó István tartalékos tengerészt és Sztanykovszky Tibor tartalékos zászlóst halálbüntetéssel sújtották. Dobó István a fellebbezést követően meghalt a börtönben. Sztanykovszky Tibor ítélete később 18 év fegyházbüntetésre módosult. Hüttner Sándor honvéd főhadnagy tizenöt évi szabadság vesztést kapott. Horvát -Sanovics Tivadar viszont elmenekült az igazságszolgáltatás számonkérése elől. A merénylet megtervezőjét Kéri Pált 1921-ben polgári per alkalmával halálra ítélték, de a szovjet kormánnyal kötött fogolycsere során Moszkvába került.

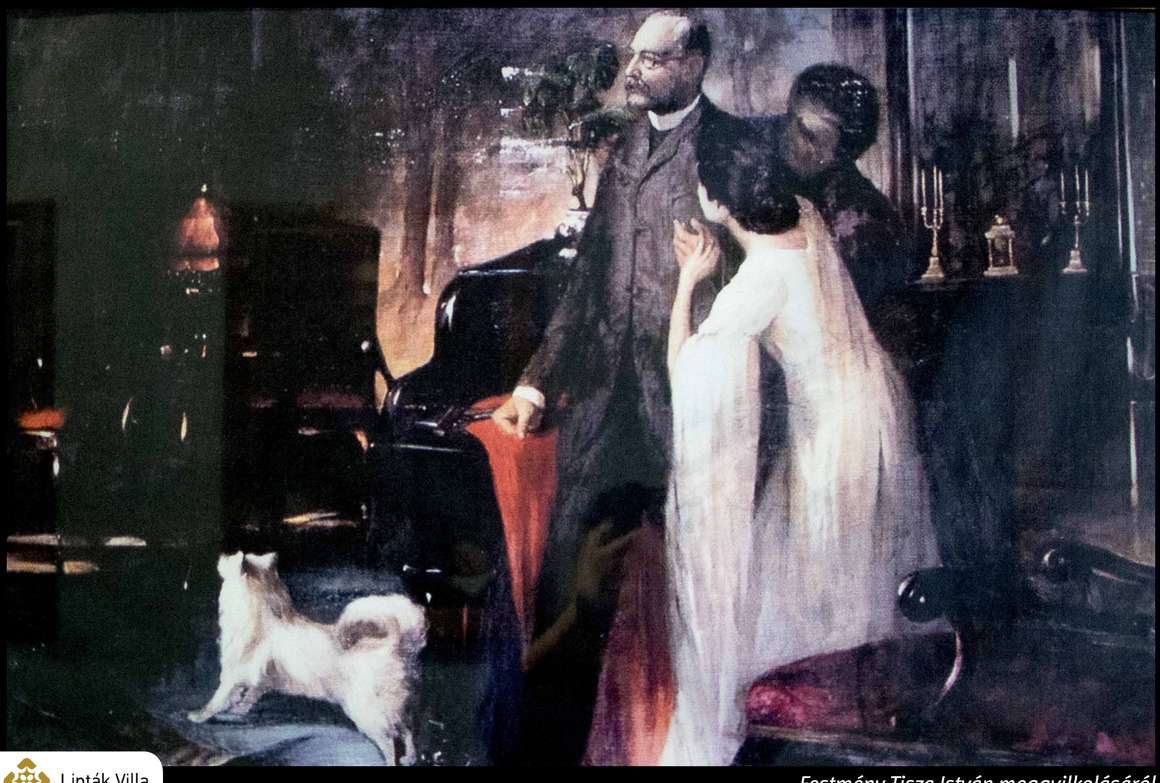

Festmény Tisza István meggyilkolásáról

TISZA ISTVÁN EMLÉKEZETE

A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Képek Tisza István életéből, akinek budapesti szobrát ma leplezik le

Tisza vívómesterével, Rákosy Gyulával, a miniszterelnöki palota fogadótermében reggeli vívás közben.

A szónok Tisza. (Sopronban készült kép, 1910 áprilisában.)

Unokájával.

Feleségével a miniszterelnöki palota erkélyén.

A tescheni főhadiszálláson 1916-ban. Középen huszárrezredesi egyenruhában Károly trónörökös, Tisza mellett Conrad és Frigyes főherceg. (Képeink a Parlamenti Muzeum Tisza-szobájából valók.)

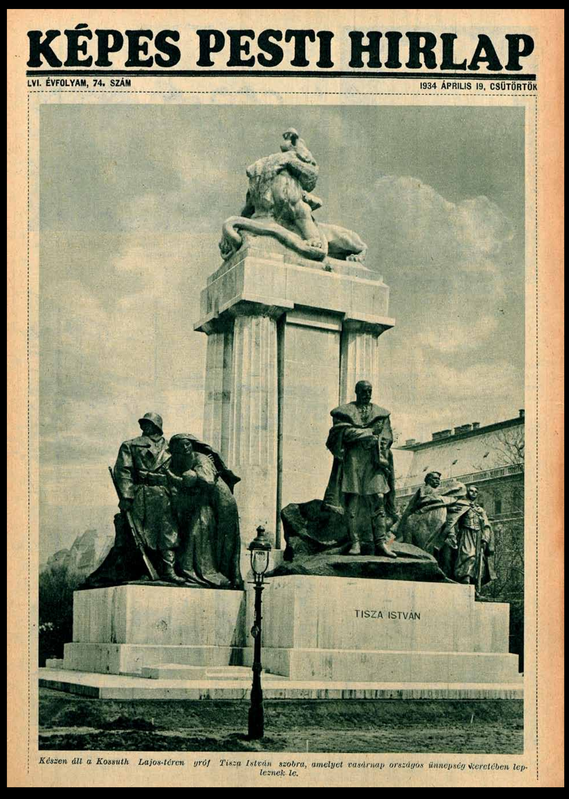

KÉPES PESTI HIRLAP

LVI. ÉVFOLYAM, 74. SZÁM — 1934 ÁPRILIS 19, CSÜTÖRTÖK

TISZA ISTVÁN

Készen áll a Kossuth Lajos-téren gróf Tisza István szobra, amelyet vasárnap országos ünnepség keretében leplezнek le.

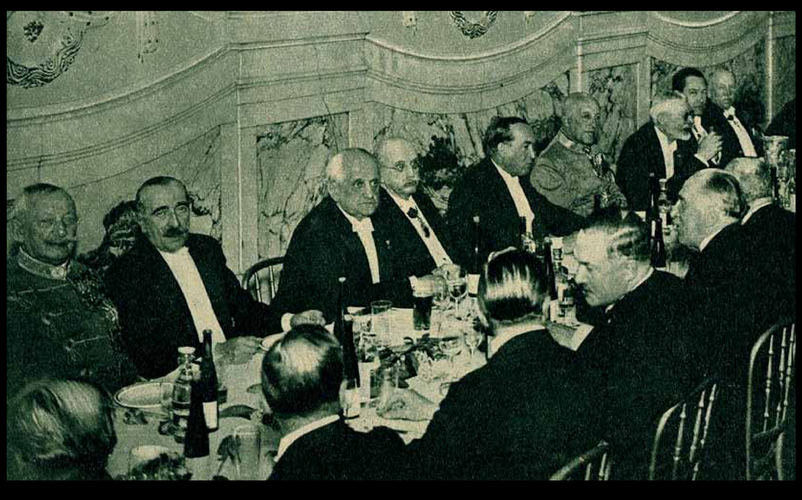

A debreceni Tisza-ünnepség 1934-ben

A Tisza István Társaskör ünnepi vacsorája a pesti Tisza-szobor leleplezése alkalmából

Az 1920-as és 1930-as években Tisza István emlékezetkultúrája nagyon sokrétű volt. 1921-ben ő lett a névadója a debreceni egyetemnek, ezenkívül az országban számos közteret neveztek el róla. A mártír miniszterelnököt ebben az időben a legjelentősebb magyar protestáns emberek között emlegették. Emlékét beszédeinek kiadásával is ápolták. Első egész alakos szobrát Debrecenben, az egyetem mellett 1925-ben helyezték el, ezt Kisfaludi Stróbl Zsigmond mintázta és a Zuglóban dolgozó olasz Raffael Vignali öntötte bronzba.

Tisza István budapesti szobrát 1934-ben a Zuglóban alkotó neves szobrászművész, Zala György készítette. Az impozáns méretű monumentumot a parlament előtti Kossuth téren állították fel. A második világháború alatt megsérült műalkotást a helyreállítás helyett 1945 után elbontották.

TISZA ISTVÁN EMLÉKEZETE

A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN

György István főpolgármester-helyettes emlékezik a mártír miniszterelnökre 2011. október 31-én a Róheim-villa kertjében

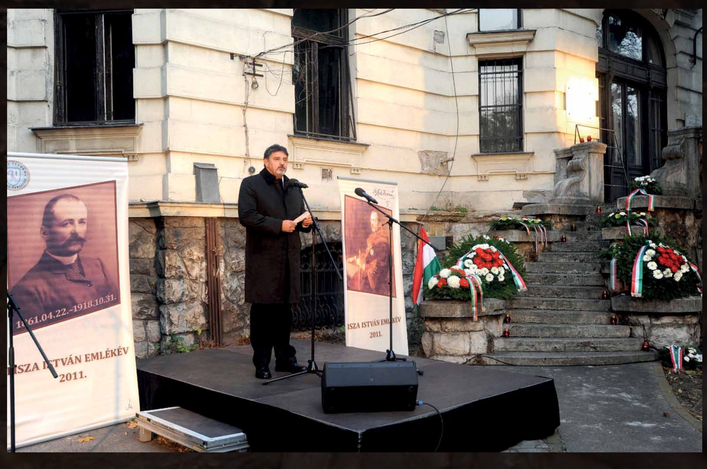

A kommunista diktatúra éveiben negatív fényben tüntették fel Tisza Istvánt. Egy 1963-ban kiadott anekdotagyűjteményben ennyit írtak a grófról: „Emléke átkos és gyűlöletes”. A rendszerváltozás után életművét fokozatosan egyre pozitívabban ítélte meg a közvélemény és a magyar történészek többsége. Debrecenben 2000-ben visszahelyezték az 1940-es évek második felétől raktárban őrzött szobrát.

Születésének 150. évfordulóján a Tisza István Baráti Társaság több konferenciát, koszorúzást szervezett. Az ünnepségsorozat zárásaként 2012. április 22-én Zuglóban, az önkormányzat támogatásával felállították Tisza István egész alakos bronzszobrát, az előző évben róla elnevezett kis téren.

A zuglói Tisza-szobor leleplezése 2012-ben

Bölcskei Gusztáv református püspök beszédet mond 2011-ben a debreceni Tisza-szobornál